

Т.А.Купцова

ГЕНДЕРНА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Купцова Тетяна Анатоліївна

Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна

В статті розглядається гендерна стратифікація суспільства і культури в цілому, що впливає на нерівний статус жінок і чоловіків, гендерну стратифікацію педагогічної професії, гендерну асиметрію педагогічних кадрів і навчання студентів.

Ключові слова: андроцентричні технології, соціум, чоловіче, жіноче, сучасна освіта, гендерна асиметрія.

Купцова Татьяна Анатольевна

Днепропетровский национальный университет железнодорожного
транспорта имени академика В.Лазаряна

ГЕНДЕРНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассматривается гендерная стратификация общества и культуры в целом, что влияет на неравный статус женщин и мужчин, гендерную стратификацию педагогического образования, гендерную ассиметрию педагогических кадров и обучения студентов.

Ключевые слова: андроцентрические технологии, социум, мужское, женское, современное образование, гендерная ассиметрия.

Tetiana Kuptsova

Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after
Academician V.A. Lazarian

GENDER COMPONENT OF MODERN EDUCATION

Gender stratification of the society and culture influencing unequal status of women and men, gender stratification of pedagogical education, gender asymmetry of the pedagogical personnel and training of students are considered in the article.

Key words: androcentric technologies, society, male, female, modern education, gender asymmetry.

ГЕНДЕРНА СКЛАДОВА СУЧАСН ОЇ ОСВІТИ

Сучасне українське суспільство знаходиться на шляху демократичного розвитку. Як відомо одним із основних принципів демократичного суспільства є визнання рівних прав чоловіків і жінок в усіх галузях і створення умов їх реалізації. І тільки виховання, яке ґрунтується на рівності статей, здатне сформувати егалітарну свідомість у майбутніх громадян. Без гендерної освіти такі риси як незалежність, критичне мислення, толерантність неможливо виховати, а без цього неможливо сформувати гармонійні гендерні відносини.

До соціальних протиріч українського суспільства слід віднести те, що в умовах ринкових відносин з одного боку відкриваються великі можливості для самореалізації особистості, а з іншого, високий коефіцієнт незатребуваності творчого потенціалу великої кількості людей. Особливо чітко це протиріччя проявляється у жіночому соціумі. Опозиція жіночого і чоловічого становиться опозицією природного і культурного і, як стверджують дослідники, в усіх суспільствах жінки розглядаються як частина природи і розміщуються поза історичним часом і простором культури, а чоловіки, як частина культури, живуть в історії, «втілюють людське». Те, що роблять жінки за межами домашньої сфери, девальвується, тому, що це роблять жінки, але це не обумовлено природою, а сконструйовано культурно.

Розглядаючи питання, як культурне перетворюється в природне, дослідниками вказується, що андроцентричні технології виконують дві функції. Перша полягає в тому, що вони розміщують чоловіків і жінок в нерівне соціальне положення. Чоловіки мають більше можливостей отримання професійних навичок і гарної освіти, просування по службі і отримання влади. Все це супроводжується щоденним соціальним досвідом чоловіків і жінок, що обумовлює різні шляхи витлумачення реальності. Друга полягає в тому, що ці андроцентричні соціальні технології стосуються всіх учасників соціального життя – чоловіків і жінок, а також їх спостерігачів – дітей. Спостерігаючи, діти усвідомлюють, що чоловіки – це привілейована стать, їх перспективи набувають переваг. Жінкам, навпаки, відводяться незначні другорядні ролі. Такий андроцентричний підхід передається із покоління в покоління в галузі освіти та виховання. Діти отримують гендерно-поляризовану інформацію прямо і опосередковано; на метарівні їх вчать розглядати соціальну нерівність через гендерно-поляризовану лінзу. В культурі, яка андроцентрично сприймає жінок в межах їх репродуктивної і побутової функції, жінці не потрібно бути високоосвіченою, в інтелектуальному плані їй потрібно знати «міру» [5, с.64-65].

Мета гендерного підходу в освіті – деконструкція традиційних культурних обмежень розвитку потенціалу особистості залежно від статі.

Організація вишів відображає гендерну стратифікацію суспільства і культури в цілому, демонструючи на своєму прикладі нерівний статус жінок і чоловіків, гендерну стратифікацію педагогічної професії, гендерну асиметрію педагогічних кадрів і навчання студентів. Сьогодні жінки у вищих навчальних закладах представляють багаточисленну групу викладачів і наукових кадрів, що свідчить про фемінізацію науки, шкільної і вищої освіти. «Інша закономірність полягає в тому, що частка чоловіків-педагогів зростає від нищого до вищого ступеня освіти: мінімум чоловіків

працюють учителями початкової школи, трохи більше їх з'являється у старшій школі, а ще більше у середній спеціальній та вищій ланках освіти» [2,с.139]. Відмічається, що попри той факт, що більшість шкільних викладацьких посад займають жінки, керівні посади отримують пропорційно рідше. За даними Міністерства освіти і науки 2013 року, жінки обіймають 63% директорських посад у загальноосвітніх школах(супроти 27% чоловіків на цих посадах), в той час як шкільні викладацькі колективи на 85-99% складаються із жінок [2, с.139]. Учителі-чоловіки швидше і частіше отримують адміністративні посади директора, керівника відділу освіти. Гендерна асиметрія виражається і у представленості жінок серед професорів, наукових кадрів вищої ланки і керівників наукових підрозділів. Так серед докторів наук 77,4% - чоловіки, а 22,6% - жінки; серед кандидатів наук 54,3% - чоловіки, 45,7 - жінки [3, с.57-58]. Стримуючими факторами являються менталітет суспільства і « подвійна зайнятість», характерна для жінок (робота+сім'я). А ректорок вишів майже не знайти, « значну меншість становлять проректори, деканки, завідувачки кафедр[2, с.139]. Чоловіки перевищують у верхніх ешелонах освітньої піраміди [4, с.263]. Ольга Плахотнік слушно наголошує, що механізмом генерування являється і горизонтальна гендерна сегрегація що закріплює сфери жіночої і чоловічої діяльності. Вона вказує, що за українською статистикою найвищою є частка жінок серед осіб із вченими ступенями в галузях психології (74%), мистецтвознавства (73%), філології (72%), педагогіки (68%). Найменше жінок у національній безпеці, технічних науках, фізико-математичних науках. Не можна не погодитись з висновком дослідниці, що гендерна вертикальна і горизонтальна сегрегація вже вбудована в систему освіти й наочно демонструє студентству, як влаштований ринок праці, що на них чекає [2, с.140-141].

Щодо наукової підготовки кадрів гендерна асиметрія проявляється в тому, що серед аспірантів жінок і докторантів переважають також

чоловіки. Причини не у відсутності інтелекту у жінок, вони криються в материнстві жінок і в тому, що жінка-педагог змушена підробляти в умовах економічної нестабільності.

Дослідники гендеру на обширному фактичному матеріалі доводять, що, по суті, немає фундаментальних вроджених відмінностей в когнітивних особливостях чоловіків і жінок. Існуючих же відмінностей недостатньо, щоб обґрунтувати традиційну гендерну нерівність системи освіти та ринку праці. Створена гендером особистість – це не набір фемінінних чи маскулінних характеристик, це процес створення реальності, який і вибудовує ці характеристики. Протиставляючи чоловіче та жіноче, яке імпліцитно означає позитивне і негативне, маскулінність і сьогодні асоціюється з «інструментальністю», з опорою на процеси пізнання в виборі роботи і вирішенні проблем, а фемінінність – з експресивною орієнтацією, емоціями, турботою про дітей. Дослідниця гендерних стереотипів Т. І. Власова підкреслює, що потенціал особистості індивіда обмежений гендерними стереотипами вже до того моменту, як він досягає зрілості [1, с.112]. Можливості людини, включаючи й освітні, підпадають під класифікацію на основі гендеру. В гендерно-паритетному суспільстві сприйняття людини незалежно від гендеру повинно відбуватись як творчий конструктивний процес, не обмежуючи потенціал жінок в освіті і науці. Якщо проблема гендерного паритету не буде вирішена в системі освіти, то стереотипне витіснення жінок в маргінальній сфері праці буде як і колись являтися тим процесом, котрий формує поведінку молодих людей і котрий не відповідає нормам сучасного демократичного суспільства. В цьому ключі дуже важливою є гендерна освіта кадрів. Основним напрямком роботи в галузі гендерної освіти в Україні є підготовка вчителів, викладачів, батьків, щоб вони, використовуючи набуті знання, могли кваліфіковано обговорювати з молоддю проблеми гендерних стереотипів, ролі і місця статей в

суспільстві, а також, проблеми статевого виховання. Звичайно, певні досягнення в цьому плані є: відкриваються центри гендерних досліджень, вводяться в сферу освіти гендерні курси, проводяться гендерні конференції як засоби професійного взаємообміну в академічному товаристві, збільшується кількість студентів, які працюють над гендерною проблематикою, проявляють інтерес до проблем гендеру, але просвітньої діяльності проводиться ще недостатньо.

Список використаних джерел

1. Власова Т.І. Формування гендерних стереотипів в західноєвропейській філософії / Київ. – Генеза, 2006. – 289 с.
2. Гендер для медій. / За ред. Марії Маєрчик, Ольги Плахотнік, Галини Ярманової. – К.: «Критика», 2013. – 216 с.
3. Жінки і чоловіки в Україні / Статистичний збірник. – К. 2012 – 120 с.
4. Киммел М. Гендерное общество / Пер. с англ. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2006. – 464 с.
5. Купцова Т. А. Ментальність чоловіків і жінок в аспекті теорії соціобіологічного есенціалізму Збірник наукових праць «Антропологічні виміри філософських досліджень». Випуск №1. – Дніпропетровськ: ДНУЗТ, 2012. –С. 63-67.